

Lärarhandledning

Gula böckerna

Sanoma Utbildning

Postadress: Box 30091, 104 25 Stockholm
Besöksadress: Alströmergatan 12, Stockholm
Hemsida: www.sanoma utbildning.se
E-post: info@sanoma utbildning.se

Order/Läromedelsinformation

Telefon: 08-587 642 10
Telefax: 08-587 642 02

Uppdrag X, Gula böckerna – Lärarhandledning
ISBN 978-91-523-1876-8

Text: Maureen Lewis

Illustrationer: Jon Stuart

Övriga illustrationer: sidorna 4:4 John Haslam; sidan 14:3 Liborio Daniele Festa; sidan 24:5 David Semple

Foton: sidan 24:5, 24:12 Corbis/Wong Adam; sidan 14:1 JohnR/Big Stock;
14:2 ANP/Shutterstock; sidan 19 OUP/photodisk; sidan 24:2 cocorophotos/Bloomimage/
Corbis; sidan 24:9 Alamy/Reinhard Dirscherl

Svensk översättning: Gunnel Lindskog, Anita Erlandsson

Typografi: Paladinodesign/Anna Paladino och Agnes Stenqvist Design

Layout: Agnes Stenqvist Design

Redaktion: Mia Söderberg, Maria Renck, Karin Schubert

Project X Teaching Handbook was originally published in English in 2009.
This translation is published by arrangement with Oxford University Press.

© 2009 Oxford University Press

© 2013 Sanoma Utbildning AB, Stockholm

Första upplagan

Första tryckningen

Kopieringsförbud!

Detta verk är skyddat av lagen om upphovsrätt. Kopiering, utöver lärares rätt att kopiera för undervisningsbruk enligt Bonus-Presskopias avtal, är förbjuden med undantag för sidorna 29–73. Sådant avtal tecknas mellan upphovsrättsorganisationer och huvudman för utbildningsanordnare, t.ex. kommuner/universitet. För information om avtalet hänvisas till utbildningsanordnarens huvudman eller Bonus-Presskopia. Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig att erlägga ersättning till upphovsman/rättsinnehavare.

Tryck: Hung Hing Offset Printing Co. Ltd. 2013

Lärarhandledning

Gula böckerna

Sanoma Utbildning

Pojkar och läsning

Uppdrag X har skapats för att alla elever ska kunna lyckas med sin läsning och utveckla sina färdigheter. Men eftersom det finns tydliga forskningsresultat som visar att pojkarna lyckas allt sämre i skolan, är materialet speciellt framtaget för att även locka dem till böckernas värld.

Forskning visar att pojkar som grupp lyckas cirka 10 procent sämre i skolan än flickor och att flickor har bättre betyg i alla ämnen utom i idrott. Flickor läser också i allmänhet ett bredare urval av texter och genrer, medan pojkar ofta har ett smalare intresseregister och väljer bort skönlitterära böcker när de själva får välja bok. (källa: Delegationen för jämställdhet i skolan, SOU 2009:64) *Tomas Heldmark*, Skolverket, skriver i januari 2010 att mönstret blir synligt i fjärde klass och växer sig allt tydligare. Flickorna är överlägsna pojkarna i att läsa litteratur, men när det gäller att läsa för att få information minskar skillnaderna.

Skolverkets rapport i april 2011, kring de nationella proven i svenska för årskurs 3, visar på samma problem. Flickorna uppnådde bättre resultat på alla delprov och skillnaden mellan könen var 10 procentenheter. Ser man sedan till Skolverkets rapport för årskurs 5 har glappet ökat drastiskt. Flickor presterar bättre än pojkar över hela Europa. I så gott som samtliga EU- och Eftaländer gör flickorna bättre ifrån sig än pojkarna i flertalet ämnen och klyftorna tycks växa.

Det är inte så att pojkar *inte* läser, för det gör de, säger *Gunilla Molloy*, litteraturprofessor vid Stockholms universitet. Men de läser i regel andra texter än dem skolan presenterar. Hon vill se en undervisningsform där litteraturen ses som en social aktivitet där man samtalar om texters innehåll och uppbyggnad. Litteratur handlar inte bara om själva läsandet, hälften av upplevelsen består i att tala och skriva om det man läst. Detta är ett arbetssätt som gör att pojkar upplever läsningen som mer meningsfull.

Den brittiske läraren och författaren *Gary Wilson*, som skrivit flera böcker om hur man motiverar pojkar att läsa, ser samma utveckling i Storbritannien och i övriga Europa. Han föreläser ofta i brittiska skolor för att medvetandegöra och hjälpa lärare att se problemet med pojkars bristande intresse för läsning och ge dem kunskap och redskap för att minska klyftorna. Han menar också att just bristen på motivation är ett

nyckelproblem som skolan måste ta tag i och göra något åt. När det gäller att läsa och skriva behöver pojkar, ofta i högre grad än flickor, se ett tydligt syfte med det de gör. För många är problemet egentligen inte att de inte kan, utan att de inte upplever det meningsfullt.

Dessa faktorer är viktiga menar Gary Wilson:

1. Se till att pojkar förstår varför de ska läsa och vad de kan få ut av att läsa texten.
2. Fånga pojkarnas uppmärksamhet genom böcker med action och spännande historier.
3. Ge pojkarna utmaningar, till exempel olika former av problemlösning.
4. Se till att det finns utrymme för aktivitet under varje lektion, till exempel enkla rollspel eller andra rörelseaktiviteter.
5. Ge en tydlig bild av vad som förväntas av pojkarna i arbetet.
6. Låt pojkarna ta eget ansvar för hur de till exempel ska redovisa ett arbete.
7. Samtala, samtala och åter samtala om ämnet/innehållet och om pojkarnas tankar och idéer innan de börjar skriva. Annars kör de lätt fast.
8. Sätt upp korta mål som är tydliga och mätbara.
9. Relatera till pojkars intressen utanför skolan och lyft in dem i klassrumsarbetet. Det måste få vara roligt!
10. Var uppmärksam på hur pojkar respektive flickor bemöts, med ord, tonfall och handling.
11. Använd positiva uttryck om pojkar.
12. Ha höga förväntningar på pojkars prestationer.

Böckerna och lektionsplanerna i *Uppdrag X* gynnar både flickor och pojkar. Texterna och arbetet med dem är framtagna utifrån forskning som visar vad även pojkar gillar att läsa om, utan att det sker på bekostnad av flickornas intresseområden. Lektionsplanerna innehåller ofta förslag på uppgifter som låter eleverna konstruera och bygga, samarbeta, spela olika typer av rollspel och göra olika rörelselekar. En positiv och kreativ läsmiljö i klassrummet skapar också arbetsro, vilket gynnar alla elever.

Böckerna i *Uppdrag X*

Böckerna i *Uppdrag X* har ett varierat innehåll för att ge bredd till läsoplevelsena och för att tillgodose elevernas olika intressen. Många av berättelserna är fartfyllda och spännande. Blandningen av äventyr, humor och en stor portion fantasi fångar garanterat läsarnas intresse – så väl pojkars som flickors. Alla böcker är tematiskt indelade i grupper om fem titlar. De *Gula böckerna* innehåller 8 teman: *Hur låter det? Upp i luften, Vilket slöseri! Invasion, Sakletare, Kurragömma, I djurens värld och Vatten.*

Varje tema består av:

- två berättande texter med fyra barn som huvudpersoner
- två faktatexter
- en fristående berättande text.

Alla teman är utformade för att vara intressanta och motiverande, särskilt för pojkar. Blandningen av berättelser och faktatexter erbjuder olika sätt att närma sig ett tema, beroende på läsintresse. Denna mix skapar förutsättningar för eleverna att vidga sin repertoar av texter. Allteftersom eleverna läser böckerna i ett tema blir de mer och mer bekanta och trygga med sammanhanget. Ordförrådet växer, vilket i sin tur ökar deras självförtroende som läsare. Temana stimulerar även till samtal, lek, drama och bild.

Handlingen i böckerna

I varje tema finns två böcker som följer fyra barns äventyr. Barnen heter Max, Anna, Charlie och Oliver och de är goda vänner. En dag hittar de fyra klockor som kan få dem att krympa. Barnen upplever många fantastiska och actionfyllda äventyr när de själva krymper till miniformat. Deras vanliga miljö blir med ens till en helt ny värld med oväntade händelser, spännande utmaningar och tuffa problem att lösa.

I de *Röda böckerna*, nivå 1, presenteras de fyra vännerna och deras klockor. Varje bok är fristående och innehåller ett äventyr i välbekanta miljöer, som hemmet, trädgården, parken och skolan. Visuellt berättarteknik används för att förklara för läsarna hur barnen krymper och visar vilka nya perspektiv som kan uppstå.

Max

Anna

Charlie

Oliver

Max, Anna, Charlie och Oliver utvecklar olika karaktärsdrag som de behåller genom hela serien och som gör att eleverna lär känna dem. Max är en hjältemodig ledartyp. Anna är beslutsam och äventyrlig. Oliver är otålig, rolig och modig. Charlie är tyst, tänker mycket och älskar naturen. Relationerna mellan barnen börjar också utvecklas och gradvis växer en stark vänskap fram, även om den sätts på prov ibland. Barnen i *Uppdrag X* har personlighetsdrag och vanor som dagens barn kan känna igen sig i, samtidigt som de utgör positiva förebilder för läsarna.

I de *Gula böckerna*, nivå 2, och i de *Blåa böckerna*, nivå 3, får eleverna veta mer om klockornas ursprung och om skurken, Doktor X, som skapade dem. En mystisk komplotter börjar framträda. Det kommer att visa sig att Doktor X har för avsikt att ta makten över världen med hjälp av klockorna, vilket blir ännu tydligare i de *Blåa böckerna*.

Lässtrategier – att tala, lyssna och samtala

Att lära sig läsa innebär att använda flera olika lässtrategier för att förstå och ta sig igenom en från början okänd text. Det är viktigt att både kunna känna igen och läsa ordbilder och att kunna ljuda ut längre obekanta ord. Visa och påminn därför i den vägleda läsningen hur eleverna kan angripa texterna med hjälp av nedanstående lässtrategier.

Lässtrategier:

- Läsa bilder
- Läsa ordbilder
- Ta hjälp av första och sista bokstaven
- Ta hjälp av upprepningar
- Söka likheter i andra ord
- Ljuda
- Ta hjälp av rubriker och bildtexter
- Sökläsa
- Fråga sig själva om det låter rimligt

Kontext och syntaktiska ledtrådar

Avkodning, det vill säga att ljuda ut orden, är ett sätt att lista ut nya ord, men läsare använder även andra strategier när de närmar sig ett okänt ord, särskilt ett som inte är fonetiskt vanligt förekommande. Med hjälp av syntaktiska ledtrådar använder eleverna sin växande grammatiska kunskap för att lista ut vilket ord som passar i meningen och också förkasta ord som sannolikt inte passar. Det ord som saknas i "Katten_ på mattan" är troligen ett verb, som "låg", "satt", "sov" och så vidare. Det är inte lika troligt att det är ett adjektiv eller en preposition som till exempel "blå" eller "under".

Genom att använda ledtrådar från sammanhanget utnyttjar eleverna sin förståelse av meningen och sin kunskap utanför texten för att identifiera troliga och mindre troliga ord. I "Flickan plaskade i p_" är det mer sannolikt att det ska stå "pölen" än "påsen", till exempel. Att ta hjälp av bilderna för att lista ut nya ord och för att förstå bättre är också en mycket användbar strategi. Dessa ledtrådar uppmuntrar inte till att "gissa" ord. Snarare uppmuntrar det eleverna att använda logik och förkunskaper för att reducera antalet möjliga ord och sedan använda sin förförståelse för att stämma av om ordet verkar rimligt i texten.

Läsförståelse

För att bli en fullgod läsare är det viktigt att verkligen förstå vad man läser och inte bara kunna koda av bokstäver och ord. Innehållet i texten måste även beröra och engagera läsaren för att det ska kännas meningsfullt att ta till sig det som står och vilja läsa vidare. Detta sker dock inte alltid automatiskt utan eleverna måste få hjälp med att bygga upp olika strategier för att förstå budskapet i en text. Följande strategier kan vara bra att tänka på i undervisningen:

- Gör en **bildpromenad** genom boken. Låt eleverna berätta om vad de ser på bilden och göra förutsägelser om vad de tror kommer att hända. Lista förutsägelseerna på tavlan och återvänd till dem när ni har läst boken för att stämna av om de hade rätt.
- Låt eleverna få olika **sannolikhetsalternativ** att fundera kring, till exempel hur boken skulle kunna sluta eller vad som kommer att hända en viss person. Skriv alternativen på tavlan och låt eleverna motivera varför de väljer som de gör.
- Låt eleverna använda sina **förkunskaper** och berätta om något de redan kan, som anknyter till temat och boken, och diskutera det som berättas.
- Låt eleverna **ställa frågor** till någon person i böckerna. En elev kan föreställa personen och försöka svara som de tror den personen skulle ha svarat.
- Låt eleverna **återberätta** boken för varandra två och två, för att på så sätt minnas innehållet lättare.
- Gör tillsammans en **storyboard** över boken.
- Använd små leksaksfigurer, människor och djur, och låt eleverna göra **egna tolkningar** av texterna med hjälp av dem.
- **Dramatisera** texten tillsammans.
- Låt eleverna **sammanfatta** texten med 10 ord, alternativt två meningar.
- Eleverna kan **utveckla sin empatiska förmåga** genom att välja ett av barnen i boken och låtsas vara den personen. Hur tänker hon/han i olika situationer? Varför då?
- Låt eleverna välja ståndpunkt kring något i texten och **argumentera** för eller emot.

Läsflyt

Att förstå vikten av att bygga upp ett läsflyt och att ha tydliga strategier för att nå dit är relativt försummade sidor av läsutvecklingen. Flytet kommer när eleverna börjar känna igen allt fler ord automatiskt och inte bromsas av att de måste avkoda ord individuellt. Igenkänningen inbegriper ord som de i början har ljudat och hög- och medelfrekventa ord som inte är fonetiskt vanligt förekommande. Det är viktigt att eleverna ofta får repetera ord och läsa samma texter flera gånger för att utveckla det flyt som följer med automatisk ordigenkänning. Ordlekar och övningar som bygger upp ordförrådet har också betydelse.

Uppdrag X och Lgr 11

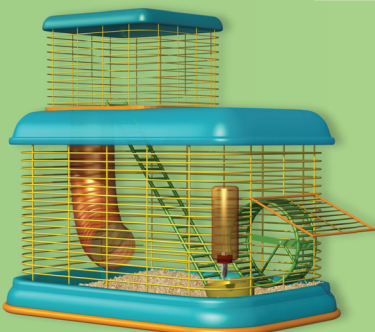
Förskoleklassen

Förmågor att utveckla

Gula böckerna

- Samtala om aktuella händelser, företeelser och texttyper
- Beskriva och förklara karaktärer, saker, situationer, händelseförlopp och fakta
- Berätta och argumentera för egna åsikter
- Ställa frågor med utgångspunkt i text och bild
- Återberätta text med hjälp av stödord
- Läs högt med inlevelse och tydlig intonation
- Läs och uppfatta den röda tråden i en berättelse
- Läs för att förstå budskap i text
- Läs kritiskt och anpassa läsningen efter olika texttyper
- Läs och ta hjälp av rubriker, layout och faktarutor
- Söka fakta i text
- Förutsäga hur berättelser kommer att utveckla sig med förståelse för händelser och karaktärer
- Skriva meningar med stor bokstav och punkt
- Använda fråge- och utropstecken
- Kommunicera med hjälp av meddelanden och brev
- Skriva för att återberätta, minnas, beskriva, ställa frågor, ge svar, sortera och förstå fakta, instruera, informera, skapa intresse, uttrycka egna tankar och fantasi och utforska språket
- Kunna ge och ta positivt gensvar på egen skriven text
- Anpassa skriften till mottagare
- Arbeta med alfabetisk ordning, synonymer, lånord och stavning
- Bli bekant med hur författaren bygger upp en text
- Identifiera och se likheter och skillnader mellan olika texttyper
- Förstå hur ord kan bygga upp en stämning

Röda böckerna

- Samtala om gemensamma erfarenheter och läsupplevelser
- Berätta om upplevelser, känslor och om kunskaper
- Beskriva saker och enkla händelseförlopp
- Upptäcka likheter mellan berättelser
- Upptäcka ord med ljudstridig stavning
- Dramatisera och framträda
- Lyssna och ställa frågor
- Underhållande högläsning
- Uppleva läsglädje
- Lära känna igen bokstäver och ljud
- Urskilja ord och meningar i en text
- Läs ordbilder
- Läs med hjälp av olika lässtrategier
- Läs egen text
- Läs repliker med inlevelse
- Läs och lyssna till olika texttyper
- Uppleva hur det är att läsa rytmiskt
- Sökläs
- Sök fakta i text och bild
- Förutsäga vad en text kommer att berätta
- Läs och ta hjälp av bilder, innehållsförteckning, ordlista och diagram
- Skriv ord
- Skriv text efter modell
- Rita och skriv tankar och åsikter, enkla händelseförlopp, berättelser, fakta, beskrivningar, frågor och svar
- Arbeta med handstilen
- Skriv på dator
- Höra och göra rim
- Arbeta med skilletecken, dubbelteckning, sammansatta ord, adjektiv, substantiv, verb, onomatopoetiska uttryck, frågeord och prepositioner
- Öka ordförrådet
- Reflektera kring text och nya ord

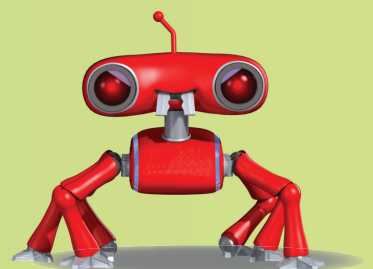

Framtiden

Blå böckerna

- Berätta för att förmedla kunskap
- Beskriva och förklara fenomen och idéer
- Samtala om hur en händelse kan förändra textens handling och karaktärernas beteende
- Samtala och jämföra läsupplevelser
- Debattera utifrån text
- Återberätta innehåll i beskrivande texter och berättelser
- Jämföra texter och reflektera över dess innehåll
- Argumentera för och emot
- Dramatisera med inlevelse
- Läs och skriv för att kommunicera
- Läs rytmiskt och anpassa högläsning efter texttyp
- Läs och ta hjälp av tabeller, faktarutor och register
- Läs och förstå budskap som står mellan raderna
- Skriv för att underhålla, visa kunskap, berätta åsikter, argumentera, förklara och sammanfatta
- Arbeta med bearbetning av text, organisation och struktur av text, miljö- och personbeskrivning, parallellhandling, uppslagsbok och ordbok, meningsbyggnad, kritisk värdering av information, innebörd och nyanser av ord och begrepp

Kunskapskrav åk 3

Namn: _____

Titta vad det flyger!

Gör en snurra.

Har du läst berättelsen *Upp i luften!*? I den boken snurrar Charlie runt i luften.

Du kan göra en egen snurra.

Du behöver:

papper

gem

sax

1. Klipp en remsa som är 17 cm lång och 4 cm bred.
2. Klipp ett jack till mitten av papperet. Det ska bli vingarna.
3. Vik ner vingarna. Vik den ena åt vänster. Vik den andra åt höger.
4. Sätt ett gem längst ner på remsan.
5. Släpp snurran. Se hur den snurrar.

Pröva att släppa den från olika höjder.

Var snurrar den bäst?

Namn: _____

Sixten Gran, supergrabben!

Familjen Gran åt middag. De fick brysselkål.

- Var snäll och ta av dig din mask nu Sixten, sa mamma.
- Jag flög till toppen av ett torn i dag. Jag räddade en pojke från att falla ner, sa Sixten.
- Ät din brysselkål Sixten, sa pappa, utan att titta upp från tidningen.
- Jag räddade människor från en stor vulkan också, sa Sixten.
- Ät upp din brysselkål nu Sixten, sa mamma, utan att titta upp från sin bok.
- Jag tror att det är brysselkålen som ger mig superkrafter, sa Sixten.

Läsgrupp: _____ Tema: _____

Bok ↓	Elev →					

Läsgrupp: _____ Tema: _____

Bok ↓	Elev →					

Dokumentation av språk och läsutveckling Uppdrag X, Gula böckerna

Bok:			
Datum:			
Språk för kommunikation och tänkande			
Lyssnar med glädje och engagemang på berättelser, sånger, dikter och ramsor.			
Lyssnar aktivt och återkopplar med relevanta kommentarer och frågor.			
Använder sitt språk för att föreställa och återge karaktärer och upplevelser, klargöra tänkande, idéer, känslor och händelser.			
Läsning			
Visar en förståelse och återberättar textens budskap, huvudkaraktärer, och händelseförlopp.			
Visar en förståelse för hur man söker information i faktatexter genom att svara på frågor utifrån Var? Vem? Varför? Hur?			
Avkodar bokstäver och ljudar enkla ord.			
Läser en del vanligt förekommande ord.			
Läser självständigt kända och vanligt förekommande ord och meningar.			
Använder en variation av lässtrategier för att förstå.			

Namn: _____

Förutsägelser och reflektioner

Vad tror du kommer att hända i boken?

Skriv i de två första spalterna innan du börjar läsa.

Vad hände i boken? Skriv i den sista spalten.

Titel:		Författare:	
Jag tror det här händer	Det tror jag därför att	Det här hände	

Namn: _____

Orddetektiv

Skriv upp i den vänstra spalten alla nya ord du stöter på när du läser en bok.

Ta reda på vad orden betyder och skriv dem i spalten bredvid.

Nytt ord:	Ordet betyder:

Hej alla föräldrar!

Här följer några enkla tips på hur ni kan hjälpa era barn att utveckla sin läsning:

Ha trevligt!

- Låt lästunden bli en mysig och viktig stund tillsammans!
- Varva läsläxor med gamla favoriter ni gillar att läsa och nya okända berättelser.

Se till att det finns gott om tid och en trivsamt plats att vara på!

- Skapa en trivsamt plats där ni kan vara ostörda (ingen tv, dator ...).
- Gör till en vana att läsa en stund varje dag.
- Läs hellre tio minuter om dagen än en längre stund en gång i veckan.

Uppmuntra läsning!

- Kom med positiva kommentarer och visa tydligt att ni uppskattar stunden tillsammans.
- Bekräfta det barnet gör rätt, även små framsteg är viktiga att lyfta fram. Undvik kommentarer som kan uppfattas som negativa eller som kritik.
- Låt barnet läsa i sin egen takt och utifrån sina förutsättningar. Växelläs en stund om koncentrationen eller orken tryter.
- Ibland har någon annan valt vad barnet ska läsa, t.ex. läxor, men det är lika viktigt att också låta barnen själva välja vad de vill läsa. Uppmuntra läsning "bara" för att det är trevligt och underhållande. Fråga vad som är spännande/roligt/intressant att läsa om och förse barnet med böcker och tidningar ni har pratat om.
- Gå till biblioteket och låna böcker tillsammans. Där finns ofta små broschyrer med lästips där ni kan läsa om olika böcker.

Samtala om innehållet!

I alla böcker i *Uppdrag X* finns förslag på hur ni föräldrar kan hjälpa ert barn att läsa just den bok de har med sig hem. Längst fram i boken finns frågor ni kan ställa innan ni läser boken och längst bak finns frågor och uppgifter ni kan arbeta med efteråt. Dessa frågor hjälper barnet att skapa en förförståelse för vad boken kommer att handla om och underlättar när barnet sedan läser texten. Frågorna i slutet av boken hjälper barnet att komma ihåg vad han/hon har läst och också reflektera över innehållet.

Marinera era barn i böcker!

Översikt – alla titlar i Uppdrag X

1 Min familj

2 Stort och smått

3 Mat

4 Småkryp

Här bor vi

Husdjur

Väder

Leksaker och spel

5 Hur låter det?

6 Vilket slöseri!

7 Sakletare

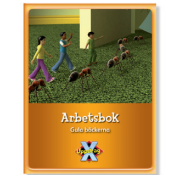
8 I djurens värld

Upp i luften

Invasion

Kurragömma

Vatten

9 Pirater

10 Resor och äventyr

11 Under våra fötter

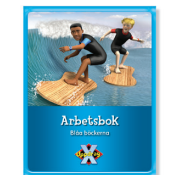
12 Full fart

Kommunikation

Samarbete

Masker och förklädnader

Starka försvar

Lärohandledning

Gula böckerna

Uppdrag X är ett modernt läromedel för läs- och skrivutveckling i årskurs 1–3. Böckerna omfattar totalt 120 titlar och de är uppdelade på 40 titlar per årskurs. Det finns 6 exemplar av varje titel för att möjliggöra läsgrupper.

De *Gula böckerna* är främst avsedda för årskurs 2. I lärohandledningen finns bakgrunden till och tankarna bakom materialet beskrivna. Här står också hur man kan undervisa i läs- och skrivutveckling för de yngre eleverna med hjälp av *Uppdrag X*.

Längst bak finns även kopieringsunderlag på arbetsblad och noteringsblad.

I paketet med de *Gula böckerna* finns:

- 40 olika titlar med 6 böcker av varje titel
- 8 bokställ till förvaring
- 8 häften med lektionsplaner till varje tema
- 1 lärohandledning.

Till materialet finns även *Uppdrag X Arbetsbok – Gula böckerna* att köpa separat. Se www.sanoma utbildning.se för mer information.